

Voldtektsutvalget
v/ leder

Innspill til Voldtektsutvalgets arbeid

Det vises til møte i referansegruppen i Voldtektsutvalget 13. april. Her følger en bearbeidet versjon av innspillet jeg framførte på møtet.

Reform – ressurscenter for menn er et av fire likestillingscenter nasjonalt, alle med grunnfinansiering fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for å fremme likestilling og motarbeide diskriminering. Reform har et særskilt mandat for å trekke gutter og menn med i arbeidet for likestilling. Det gjelder både når gutter og menn er i en utsatt posisjon og områder der andre grupper er særlig utsatt. For nærmere beskrivelse se www.reform.no

I Reform's erfaringsgrunnlag om voldtekt vil jeg trekke fram noen punkter som knytter seg til gutter og menn utsatt for seksuell vold. I neste omgang ønsker vi også å gi innspill om gutter og menn som utøvere av seksuell vold.

1. Prosjektet Stopp kjærestevolden

Siden 2014 og fram til i 2022 har Reform gjennomført undervisning for ungdom ungdom og foreldre om voldsfrie kjæresteforhold, i [prosjektet Stopp kjærestevolden](#). Det er Reform's erfaring at både ungdom og foreldre etterspør arenaer der de kan få kunnskap om, og diskutere vold, seksualitet og kjæresteforhold.

Selv om det er mange aktører som per i dag har prosjekter om seksualitet og vold og tilbyr undervisning, er det trolig likevel et mindretall av ungdommer og foreldre som nås av tilbudene. Her er det behov for nasjonale tiltak som sikrer et godt tilbud til alle.

2. Menn utsatt for seksuell vold fra kvinnelig partner

Reform har et samtaletilbud til menn i vanskelige livssituasjoner. Noen av dem vi snakker med, kommer fordi de er i parforhold der de har levd med gjentatt fysisk og psykisk vold fra partner. Ikke sjelden inngår seksualiteten som en del av volden de er utsatt for. Seksuell vold er oftest mye vanskeligere å snakke om enn annen vold, og kommer gjerne fram sent i samtaleforløpet. Spør man mennene om de kan føle seg tvunget til å ha sex, forteller de at de ikke nødvendigvis opplever det som en direkte fysisk tvang. Tvangen gir seg utslag gjennom en underliggende trussel eller i form av press. Ofte kan slik ikke samtykkebasert sex bli gjennomført for å unngå en konflikt. I visse tilfeller kan det også handle om rene fysiske overgrep.

Selv om voldtekt i ekteskap og parforhold er etablerte fenomener i kunnskapen om kvinnelige utsatte, er dette ikke tilfelle i forskningen om menn. Slike spørsmål var for eksempel ikke inkludert i spørsmålene som ble stilt i undersøkelsen «Den mannlige smerten» fra Proba, om menn utsatt for vold, bestilt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017).

Det er svært problematisk når forskning på vold ekskluderer menn som utsatte og kvinner som utøvere i sine undersøkelser, enten i utvalg eller i spørsmålsstilling. Forskningspraksis og

hjelpetiltak bør ikke være betinget av utsatte sitt kjønn. Dessverre er det svært mange eksempler på slik ekskluderende praksis.

3. Kunnskapsoversikten «Ser vi Gutta?»

I 2016 Reform ledet prosjektet Ser vi gutta, der vi sammen med NOK Norge (daværende FMSO) gjennomførte en nasjonal konferanse med arbeidsgrupper på ulike tema. Prosjektet munnet ut i rapporten [Ser vi gutta? Gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep - Kunnskapsoversikt og 33 anbefalte tiltak](#).

Selv om rapporten ikke her helt ny er den det beste som finnes på dette området. Det vises særlig til de viktige anbefalingene i rapporten, blant dem dette:

«Tiltak 28:

Det er nødvendig med en særlig innsats mot følgende seks områder, der det ser ut til å være uforholdsmessig mange gutter og menn med overgrepserfaringer.

- Flyktninger og asylsøkere
- Gutter og menn som selger eller bytter sex
- Gutter som faller fra i skolen
- Menn på uføretrygd
- Menn i rusomsorgen
- Menn i kriminalomsorgen
- Menn i psykiatrien

(I rapporten går det også nærmere inn på behovet for egne kartlegginger for å vurdere hvilken type tiltak som bør settes inn for hvert enkelt av disse feltene.)

Vi vil oppfordre utvalget til å lese rapporten, da mange av innspillene om kunnskap og tiltak er relevante for mandatet. Mange av dem er ikke fulgt opp.

4. Mørketall og hvordan skal vi fange opp menn som er utsatt for voldtekt?

Om ikke menn forteller om å bli utsatt for voldtekt til hjelpeapparatet eller i undersøkelser, hva skal vi da gjøre?

I påsken var det mange av oss som så kriminalserien [Hendelser ved vann på NRK](#). Serien hjelper kvinnen Ylja den 17 år gamle Johann å flykte til Norge. Hun tvinger ham samtidig til sex ved gjentatte anledninger (f.eks 2. episode, 48 min.) Blir dette tenkt på som voldtekt av oss som ser det, altså den jevne tv-seer? Og hva med den unge mannen selv, Johann - ville han kunne klare å definere det han ble utsatt for som voldtekt? At han fikk seksuell respons og utløsning som følge av overgrepene, gjør det helt sikker ikke lettere å klargjøre slike ting for en som er utsatt.

Mange har fremdeles en forestilling om at gutter og menn ikke kan voldtas, og hvert fall ikke av en kvinne. Det gjelder i høy grad også menn selv. Dette har alvorlige negative konsekvenser for gutter og menn, som rammer både heterofile, homofile og bifile menn og transpersoner.

Hvordan skal vi få gutter og menn til å fortelle om voldtekt i utgangspunktet? Dette er et spørsmål det trengs forskning på. Her tipses om at Storbritannia har hatt en liten, men aktiv forskergruppe på fenomenet «forced to penetrate». Dette kan være et sted å hente inspirasjon til et slikt arbeid.

5. Hvordan snakker vi om voldtekt og seksuell vold?

Voldtekt og seksuell vold mot gutter og menn er også et spørsmål for praksisfeltet. Det gjelder også hvordan vi snakker om voldtekt og seksuell vold. Språket vi bruker er ofte lite egnet til å beskrive overgrep som rammer menn. Selv om handlingene skjer mot den utsatte gutten og mannens vilje, benyttes ofte vi ord som antyder at det er mannen som er aktive part.

«Penetrere» er et ord som antyder at en person med penis er den aktive part. Lovverket sementerer en slik oppfatning, når det i dagens tekst i straffeloven § 292 Minstestraft for voldtekt til samleie mv. heter:

«Straffen er fengsel fra 3 inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 291 omfattet:

- a. innføring av penis i skjede- eller endetarmsåpning,
- b. innføring av penis i fornærmedes munn,
- c. innføring av gjenstand i skjede- eller endetarmsåpning [...]

Selv om lovteksten kanskje ikke har som formål å utelukke at menn kan bli utsatt for overgrep fra kvinner, viser en begrepsbruk som «innføring av penis» til en forståelse av at det bare er menn utfører overgrep. En slik ordbruk usynliggjør menn som ofre.

Det må utvikles et mer mangfoldig og åpent språk på å beskrive seksuell omgang mot andres vilje. Her kan nevnes at Reform forbindelse med arbeidet med vårt hørings svar på samtykkeutvalgets innstilling er blitt kjent med at deler av den finske lovgivningen har en god formulering, som kan benyttes også i Norge, der det i stedet for omtale av «innføring» av eget kjønnsorgan i andres kropp, heter: «tagande av en annans könsorgan i sin kropp».

6. Spørsmål om behov for nye tiltak

Et problem blant annet framhevet av Professor May-len Skillbrei er at vi setter inn forskning og tiltak primært mot de aktørene vi har sympati for, og i liten grad mot aktørene som forårsaker problemene. Det er et relevant spørsmål å stille om vi ikke burde rette mer at innsatsen inn mot dem som voldtar, og ha mer i verktøykassen for å forhindre at slike overgrep skjer, enn straff i etterkant av lovbruddet.

Når det gjelder vold i parforhold og vold mot barn, er det utviklet omfattende og gode sinnemestringsprogrammer fra Alternativ til Vold, Brøset og Reform (ikke lenger i bruk). I tillegg til å redusere sannsynligheten for nye voldshendelser innebærer tiltakene et viktig korrektiv, og beskrivelse av en nødvendig omstrukturering av hvordan hjelpeapparatet og befolkningen tenker om vold. Ansvaret ligger hos voldsutøver, og det er voldsutøver som må endre sin tenkning og sitt handlingsmønster.

Det nevnes også at behandlingstilbudet detfinneshjelp.no ganske nylig er etablert for personer med seksuell interesse for barn.

Spørsmålet om hvorfor vi ikke har et eget program for personer som har begått voldtekt, bør stilles. I første rekke kunne et slikt program være gjenstand for et forsøksprosjekt.

Vi ønsker Voldtektsutvalget lykke til i det videre arbeidet, og ser fram til videre samarbeid.

Oslo, 17.04.2023

Ole Bredesen Nordfjell /s/
fagsjef